

Руслана ПОПП,
кандидат історичних наук, доцент кафедри нової та новітньої історії України
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка
(Україна, Дрогобич) ruslana_popp@ukr.net

СОЦІАЛЬНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В ДРОГОБИЦЬКІЙ ОБЛАСТІ (1944 – 1953 рр.)

Сучасні суспільно-політичні процеси в Україні доводять важливість дослідження соціальних трансформацій в історичному і регіональних вимірах. У статті простежуються основні фактори і чинники, які впливали на соціальні зміни в Дрогобицькій області в умовах відновлення і утвердження в краї радянського режиму у перші повоєнні роки. Показано соціальну стратифікацію населення у ці роки. Схарактеризовано основні соціальні групи населення області, особливості їх формування та статусу в повоєнну добу. Доводиться, що соціальна структура тоталітарного суспільства була жорстко детермінована, жодні впливи не могли зруйнувати головної соціальної межі – між правлячою елітою (вищих верств господарської, партійної, державної номенклатури) та рештою суспільства, зміни соціально-професійної структури населення регіону сприяли насамперед його швидкій радянзації.

Ключові слова: Дрогобицька область, соціальна структура, робітники, колгоспники, інтелігенція, номенклатура, остарбайтери, вороги народу.

Лит. 30.

Ruslana POPP,
Ph.D in History, Associate Professor of Ukraine Modern History Department
Drohobych State Pedagogical University named after Ivan Franko
(Ukraine, Drohobych) ruslana_popp@ukr.net

SOCIAL TRANSFORMATION IN DROHOBYCH REGION (1944 – 1953)

Modern socio-political processes in Ukraine demonstrate the importance of the study of social transformations in historical and regional dimensions. The article traces the main factors and the factors that affect social change in Drohobych region in terms of recovery and consolidation of the Soviet regime in the region in the early postwar years. The social stratification of the population in those years is shown. The basic social area groups, their development and status in the post-war days are determined. It is proved that the social structure of the totalitarian society was rigidly determined, any effects could destroy the main social boundaries – between the ruling elite (the higher strata of business, party, state nomenclature) and the rest of society, changes in social and professional structure of the population of the region contributed especially its more rapid Sovietization.

Key words: Drohobych region, social structure, workers, farmers, intellectuals, nomenclature, Ostarbaiter, enemies of the nation.

Ref. 30.

Руслана ПОПП,
кандидат исторических наук, доцент кафедры новой и новейшей истории
Украины Дрогобычского государственного педагогического университета
имени Ивана Франко (Украина, Дрогобыч) ruslana_popp@ukr.net

СОЦИАЛЬНЫЕ ТРАНСФОРМАЦИИ В ДРОГОБИЧЕСКОЙ ОБЛАСТИ (1944 – 1953 ГГ.)

Современные общественно-политические процессы в Украине доказывают важность исследования социальных трансформаций в историческом и региональных измерениях. В статье прослеживаются основные факторы и факторы, которые влияли на социальные изменения в Дрогобычской области в условиях восстановления и утверждения в крае советского режима в первые послевоенные годы. Показано социальную стратификацию населения в эти годы. Охарактеризованы основные социальные группы населения области, особенности их формирования и статуса в послевоенную пору. Доказывается, что социальная структура тоталитарного общества была жестко детерминирована: никакие воздействия не могли разрушить главной социальной предела – между правящей элитой (высших слоев хозяйственной, партийной, государственной номенклатуры) и остальным обществом, изменения социально-профессиональной структуры населения региона способствовали прежде всего его быстрой советизации.

Ключевые слова: Дрогобычский область, социальная структура, рабочие, колхозники, интеллигенция, номенклатура, остарбайтеры, враги народа.

Лет. 30.

Постановка проблеми. Аналіз соціальних трансформацій у певні історичні періоди є актуальним для українського державотворення, яке перебуває в стані постійних реформ. Врахування історичних уроків та досвіду економічної та соціальної політики держави, її наслідків, сприятиме ефективності сьгоднішніх суспільних змін. Сучасні суспільно-політичні процеси та дискусії доводять важливість дослідження пропонованої проблеми саме в регіональному, місцевому аспектах.

Аналіз досліджень. В радянський період соціальні процеси, які відбувалися на західноукраїнських землях у перші повоєнні роки розглядалась тенденційно, увага сконцентрована була лише на позитивних змінах. Серед сучасних науковців, які подають нову оцінку соціальним трансформаціям минулого, хочемо виділити публікації О. Луцького, в яких аналізується політика радянської влади щодо інтелігенції західних областей України [18]. Становище колгоспного селянства краї розкривається в працях В. Когута [13], М. Сеньківа, [24], [25], [26]. Соціальний статус населення російської національності дослідив І. Терлюк [30]. В наукових розвідках В. Гулая висвітлюються етносоціальні процеси в західноукраїнському регіоні у перше повоєнне десятиріччя [3], [4], [5]. Партиїно-державну номенклатуру повоєнної України, як окрему соціальну групу українського суспільства, характеризує В. Крупина [15], [16]. Регіональні аспекти кадрової політики влади показано в роботах Т. Першиної [22], Г. Стародубець [27], [28]. Механізм формування такого типу соціальних категорій як остарбайтерів, спробувала відтворити Т. Пастушенко [21], «ворогів народу» – Т. Вронська [1]. Радянізаційні процеси в Дрогобицькій області висвітлюються у публікаціях В. Ільницького [12]. Для сучасних досліджень характерний критичний підхід, що відбиває суперечливість та болісність процесу інтегрування західних областей України в радянську суспільну систему. Однак соціальний аспект в розвитку Дрогобицької області у повоєнні роки не отримав достатньо повного розгляду.

Мета статті. Показати зміни соціальної структури регіону, охарактеризувати основні соціальні групи населення Дрогобицької області, визначити завдання соціальної політики влади в умовах прискореної «радянзації» та уніфікації краю у повоєнні роки.

Виклад основного матеріалу. Соціальні трансформації в західних областях України у перші повоєнні роки полягали насамперед у зміні традиційних суспільних від-

носин, в утвердженні соціальної структури радянського суспільства, яка зводилася до двох класів (робітників та колгоспного селянства) й прошарку – інтелігенції.

Здійснена у повоєнні роки індустріалізація Дрогобицької області сприяла зростанню робітничого класу. Чисельне робітництво мало стати опорою влади, за офіційною ідеологією це був політично активний, ідеологічно свідомий клас радянського суспільства. У 1946 р. у Дрогобицькій області працювало 20 472 робітники, в 1950 – 25 032, загалом 82,9% усіх працюючих у промисловій сфері області (це без робітників артілей промислової кооперації, промислових підприємств колгоспів, частини дрібних підприємств) [20, 15]. Основною частиною робітничого класу області ставала молодь, зокрема, сільська. Необхідну фахову підготовку робітники отримували у ремісничих та залізничних училищах, школах фабрично-заводського навчання, а також безпосередньо на виробництві.

У повоєнні роки радянське керівництво продовжує запроваджувати в західноукраїнському селі колгоспну систему господарювання. Щоб пришвидшити перетворення селянина одноосібника на колгоспника, влада застосовувала засоби примусу, погрози, залякування, шантажу, провокацій, вивезення в Сибір. «Робітничо-селянська держава», звісно, не могла офіційно виступати проти селян. Тому репресували їх під гаслами боротьби з «куркульями». На 1 серпня 1947 р. в Дрогобицькій області влада нарахувала 1 419 «куркульських господарств». Насправді ж під час суцільної колективізації розкуркулювати, а тим більше ліквідувати «як клас» не було кого, адже відразу після війни були конфісковані землі, які перевищували встановлені норми. [25, 492]. Як правило, місцева влада керувалась минулим хлібороба, його зв'язками з учасниками визвольного руху. Українські визвольні сили захищали трудову власність селян, відстоювали розвиток вільного підприємництва. На 20 жовтня 1947 р. в Дрогобицькій області було створено 25 колгоспів – це 857 господарств, 0.05% від усіх селянських дворів. До кінця 1948 р. було колективізовано вже 80% селянських господарств [25, 494]. Тільки придушивши опір підпілля, розгорнувши на повну силу маховик репресій, радянська влада могла загнати селян у колгоспи.

За радянської дійсності соціальне становище західноукраїнського селянства було вкрай тяжким. Колгоспники не мали паспортів, несли позасудове покарання за невиконання норм відробітку трудоднів. Селянство піддавалося і жорсткій системі економічного визиску через різні податки, відсутність гарантованої оплати. Потрохи у повоєнні роки підвищувався його культурно-освітній рівень. Було подолано неписьменність і малописьменність серед дорослого населення області. Сільська молодь отримала можливість здобувати навички різноманітних масових професій [26, 72].

Інтелігенції у структурі радянського суспільства відводилася роль «прошарку» між двома трудовими класами – робітниками й селянами. Вона не вважалася окремим класом, оскільки не займала самостійного становища в системі виробництва й розподілі матеріальних благ. Передбачалося, що лише в процесі соціалістичного будівництва, змінивши «свою соціальну сутність», інтелігенція зможе перетворитися на однорідну соціальну верству, зайняти рівноправне становище поміж робітників і колгоспників. Приналежність до даного «соціального прошарку» визначалася наявністю диплома про певну професійну кваліфікацію й зайнятістю у сфері розумової праці, а якісний, моральний аспект цього явища не брався до уваги [14, 272]. Малочисельна місцева інтелігенція, яка вціліла після воєнних років і залишилася у краї на час приходу радянської армії не могла задовольнити усі кадрові потреби. Забезпечення фахівцями підприємств і установ регіону за-

гострювалися і у зв'язку з постійними міграційно-переселенськими процесами перших повесенних років.

Тому в область масово скеровувалися інженери, учителі, митці і лікарі. Хоча до праці і була залучена частина місцевої інтелігенції, основними мотивами керованої тоталітарним режимом міграції були саме політичні міркування. Місцева інтелігенція не задовольняла потреб радянського керівництва саме з точки зору соціального походження, політичних переконань, моральних принципів, релігійного світогляду. Радянська влада розцінювала її насамперед як носія національної самосвідомості, натхненника українського «буржуазного націоналізму». У кінці 1948 р. із 953 представників інтелігенції Дрогобича лише 216 були місцевими [8, 176, 36]. Незважаючи вже на повесенні випуски місцевих вищих і середніх спеціальних навчальних закладів, у 1953 р. з 228 учителів Дрогобича місцевих було 34 педагога, з 361 інженерно-технічного працівника промислових підприємств міста «195 товаришів з числа місцевого населення» [17, 687]. Така сама ситуація була й в інших містах і районах області. У Самборі із загальної кількості 45 лікарів – 6 були місцеві, з 83 особи середнього медичного персоналу тільки 12. Серед керівників чотирьох технікумів і торговельно-кулінарної школи Самбора місцевих спеціалістів не було, а з 67 викладачів – 16 педагогів були «західняками» [17, 688]. Не всі прислані спеціалісти в цей період мали й відповідний досвід роботи, фаховий рівень, моральні якості.

За офіційними статистичними даними кількість спеціалістів з вищою освітою, у народному господарстві Дрогобицької області протягом 1950 – 1953 рр. зросла з 4 286 до 6 040 осіб [20, 117]. Влада прискореними темпами формувала нову радянську інтелігенцію (в цьому велику роль відіграли вищі та середньо-спеціальні навчальні заклади), яка мала стати слухняним зряддям у втіленні геополітичних планів режиму. Засоби та методи, що їх активно застосовував режим для «виховання» та «перевиховання інтелігенції», зводилися не лише до пропагандистсько-ідеологічного пресингу, а й до репресивних акцій: звільнень з роботи, депортацій, арештів, фізичних знищень.

Окремий соціальний статус мали керівні кадри (номенклатура), персональний склад якої затверджувався партійними комітетами різних рівнів – від ЦК ВКП(б) до міських і районних партійних комітетів. Партійно-радянська номенклатура мала розгалужену та чітко ієрархізовану структуру, була диференційована по сферах діяльності, рівню влади та функціональних обов'язках [16]. Як правило в західних областях вона складалася з присланих із східних областей УРСР і всього Союзу кадрів. У 1944 р. у Дрогобицькій області працювало 5 783 прибулих відповідальних працівники [7, 1]. Силіві структури, суд чи прокуратура, були прерогативою передовсім росіян. Посади голів виконкомів усіх рівнів вважалися переважно «українськими». У Дрогобицькій області за період 1944 – 1950 рр. на районному рівні її обіймав лише один росіянин, і ще два очолили сільради. Проте в партійних комітетах, насамперед районних ланок, серед трьох перших секретарів, як звичайно, обов'язково був представник української національності, найчастіше на посаді другого секретаря [30, 95]. На керівну роботу скеровувалися і місцеві вихідці, відданні радянській владі. У 1949 р. відсоток місцевих висуванців становив 26% [10, 15]. Однак місцеві, як правило, через політичну недовіру, небажання співпрацювати з владою, безпартійність, призначалися на другорядні пости. У 1946 р. на керівних посадах в обласному центрі з місцевого населення було 36 осіб (10,5%) [6, 14]. У 1949 р. серед керівників в радянсько-адміністративних, планових, фінансових органах міста, в МВС, МДБ, суді і прокуратурі в установах сільського господарства і заготівлі, науки, культури, освіти, охорони здоров'я було п'ять місцевих вихідців [11,

56]. На 1 січня 1950 р. у міських частинах партії області була така ситуація: Дрогобицькому з 215 осіб – 20 були місцевими уродженцями, в Бориславському з 109 – 22 походили із західних областей України, у Стрийському з 117 – 17 [10, 15]. Українською була кількість жінок на керівних посадах партійно-державних органів. В кінці 40-х років ХХ ст. вона становила 6% – 7,5% [9, 3]. Цілеспрямовані заходи партійної освіти у повоєнні роки сприяли зростанню низького освітнього рівня номенклатурних працівників.

Керівні працівники державно-партійного апарату, силових структур області не хотіли зважати на місцеві особливості, зневажливо ставилися до краян, допускалися зловживання та порушення закону [23, 294–301]. «Номенклатура» вирізнялася не тільки вищим соціальним статусом, але й рівнем життя, неписані правила апаратної гри зумовлювали визначений тип поведінки, належність до владної еліти відкривала доступ до привілеїв і пільг.

Соціальні групи та прошарки, що не вписувалися у пропоновану радянською системою схему ставали об'єктом жорсткого детермінованої ідеологічними постулатами соціальної політики влади, спрямованої на позбавлення їх економічної незалежності, суспільного впливу. Антирелігійна і антицерковна політика радянської влади були направлені на знищення традиційно впливової верстви західноукраїнського суспільства – греко-католицького духовенства. Влада вважала, що церква і духовенство є основними перешкодами у реалізації імперських планів знищення духовності і національної ідентичності українського народу, не менш безпечним чинником, ніж УПА і підпілля ОУН [19, 553]. В кампанія по ліквідації УГКЦ тоталітарна система застосовувала випробувані методи: репресії проти духовенства, насильницьке навернення в православ'я, протиунійну наклепницьку пропаганду і агітацію. Вирішальна роль відводилася Львівському собору 1946 р., який ухвалив рішення про навернення УГКЦ в лоно РПЦ. Попри переслідування, як зазначає дослідник В. Марчук, значна частина греко-католицького духовенства чинила опір комуністичному режиму, це: відверті відмови прийняти православ'я, агітація серед вірних, офіційна відмова від своїх парафій та підпільна відправа церковних обрядів. Ті священники, які не приймали православ'я, діяли в незареєстрованих церквах. Чи не найбільший опір чинили владі греко-католицькі монахи. На перше квітня 1947 р. у Дрогобицькій області 325 священників прийняли православ'я, 34 залишалися вірними вірі. В області нараховувалося 34 незареєстрованих церкви [19, 553].

В регіоні, як загалом і в країні, з'явилися нові соціальні групи породжені війною. На примусові роботи до Німеччини, за окремими даними, за роки окупації лише біля 3,2 тис. дрогобичан було вивезено на примусові роботи до Німеччини [2, 209]. Перш ніж отримати право повернутися додому, колишні оstarбайтери мусили перебувати, а також проходити бесіди з працівниками НКВС, НКДБ у перевірочно-фільтрувальних таборах, їх перевіряли на лояльність до радянської влади. На колишніх оstarбайтерів заводили спеціальну 267 «справу» (яка зберігалася в КДБ до 1993 р.). Вони обов'язково мусили реєструватися у відповідних органах за місцем проживання й регулярно проходити перевірки, звичними були для них проблеми з працевлаштуванням, отриманням вищої освіти [21, 254].

До категорії «ворогів народу», яке ставало тавром на все життя, відносили членів ОУН та воїнів УПА, їхніх родичів, а також осіб, що підтримували український національно-визвольний рух. Переслідування учасників визвольного руху і «ворожих сімей» мало системний характер, було чітко структурованим, жорстко і цілеспрямовано керувалося партійною верхівкою за участю всіх інститутів радянського

правосуддя та органів держбезпеки, спрямовувалося на зміцнення режиму та створення у суспільстві атмосфери всеосяжного страху [1]. Загалом за період 1944 – 1948 рр. з Дрогобицької області виселено у віддалені регіони Радянського Союзу - 6 481 сімей (19 728 осіб) [23, 349]. Щодо громадян, які стали жертвами репресій влада здійснювала політику штучної маргіналізації, тобто переміщення в периферійне, дискримінаційне або обмежене становище сотень тисяч і навіть мільйонів людей [21, 251].

Разом з тим, навіть застосування найжорстокіших засобів регулювання соціальної структури і зайнятості населення Дрогобицької області, не дозволило владі повністю ліквідувати так звані паразитичні прошарки суспільства (злочинців, жебраків, непрацюючих осіб працездатного віку). Зусилля більшості населення області в цей час були спрямовані на адаптацію до нової соціальної реальності й часто на пошук шляхів виживання. Боячись репресій, багато хто змінював свою професійну діяльність, працював у сферах, що не мали нічого спільного з колишньою зайнятістю і освітою. Через відчуження від власності та влади більшість населення не могло ефективно впливати на суспільні процеси.

Висновки. Утвердження радянської влади на Дрогобищині, як і у всіх західних областях УРСР, супроводжувалося трансформацією традиційної соціально-професійної структури населення краю. Ігноруючи регіональну специфіку, інтереси та прагнення людей радянська влада форсованими темпами, адміністративними і репресивними методами, насаджувала нову соціальну структуру, що зводилася до формули «2+1» (двох основних класів – робітників та селян, і соціального прошарку – трудової інтелігенції. До кінця 40-х років ХХ ст. в краї сформувалася чисельна соціальна група колгоспників, які перебували в умовах майже цілковитої економічної та правової незахищеності. Потреби індустріалізації, розвиток культури освіти в регіоні сприяли швидкому формуванню робітничого класу, нової радянської інтелігенції. Разом з тим особливе місце в соціальній структурі суспільства зайняла нечисленна привілейована верства партійно-державної бюрократії – номенклатура. В регіоні, як загалом і в країні, з'явилися нові соціальні групи породжені війною. Всіх хто чинив чи підтримував, мав родинні зв'язки з учасниками національного-визвольного руху автоматично відносився до категорії «ворогів народу».

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Вронська Т. В. Позасудові репресії членів сімей учасників національно-визвольного руху в західних областях України (1944 – 1952) / Т. В. Вронська ; НАН України, Ін-т історії України. – Х. : Право, 2008. – 263 с.
2. Галів М. Між серпо-молотом і свастикою : Дрогобич у 1939 - 1944 рр. / М Галів // Нариси з історії Дрогобича (від найдавніших часів до початку ХХІ ст.). – Дрогобич : Коло, 2009 - С. 179–219.
3. Гулай В. Кадрова політика радянського режиму в західних областях України в перші повсенні роки / В. Гулай // 1939 рік в історичній долі України і українців. Матеріали Міжнародної наукової конференції. Львів, 23 – 24 вересня 1999 р. – Львів : Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2001. – С. 205–208.
4. Гулай В. Соціально-економічні аспекти «радянзації» західних областей України (друга половина 40-х – 50-ті роки) / В. Гулай // Наукові зошити історичного факультету Львівського національного університету ім. І. Франка. Збірник наукових праць. – Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2000. – Вип. 3. – С. 174–179.
5. Гулай В. Формування соціально-професійної структури населення Львівської області (друга половина 40-х – 50-ті роки ХХ ст.) / В. Гулай // Наукові зошити історичного факультету

Львівського національного університету ім. І. Франка. Збірник наукових праць. – Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2002. – Вип. 4. – С. 384–389.

6. ДАЛО– Ф. П-5002. – Оп. 1. – Спр. 90.
7. ДАЛО. – Ф П-5001.– Оп. 2. – Спр. 111.
8. ДАЛО. – Ф. П-5001. – Оп. 1.– Спр. 176.
9. ДАЛО. – Ф. П-5001 – Оп. 10. – Спр. 103.
10. ДАЛО. – Ф. П-5001. – Оп. 10. – Спр. 105
11. ДАЛО. – Ф. П-5001. – Оп. 10 – Спр. 197.
12. Ільницький В. Радянські карально-репресивні органи : особливості формування в Карпатському краї / В. Ільницький // Актуальні питання гуманітарних наук : міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка / [редактори-упорядники В. Ільницький, А. Душний, І. Зимомря]. – Дрогобич : Посвіт, 2015. – Вип. 13. – С. 21–45.
13. Когут П. В. Колективізація в західноукраїнському селі / П. В. Когут – Львів : ЛФ УАДУ-Логос, 2000. – 80 с.
14. Кравченко Б. Соціальні зміни і національна свідомість в Україні ХХ ст. / Б. Кравченко. – К. : Основи, 1997. – 423 с.
15. Крупина В. Освітньо-культурний рівень партійної номенклатури УРСР (друга половина 1940-х – початок 1950-х рр.) / В. Крупина // Український історичний збірник. – К. Інститут історії України НАН України, 2009. – № 12. – С. 207–214.
16. Крупина В. Партійно-державна номенклатура повоєнної України / В. Крупина // Повоєнна Україна : нариси соціальної історії (друга половина 1940-х – середина 1950-х рр.). У 2-х книгах, 3-х частинах. – Кн. 1, ч. 1–2 / [відп. ред. В. М. Даниленко]. – К. : Інститут історії України НАН України, 2010. – С. 207–214.
17. Культурне життя в Україні. Західні землі. Документи і матеріали. – Т. І. 1939 – 1953. – К. : Наукова думка, 1995. – 748 с.
18. Луцький О. Приборкання інтелігенції (1939 – 1953) / Реабілітовані історією. У двадцяти семи томах. Львівська область. Книга перша. – Львів : Астролябія, 2009. – С. 581–596.
19. Марчук В. Українська Греко-католицька церква в 1946 – 1987 роках / В. Марчук // Україна : культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Львів : Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2000. – С. 550–563.
20. Народне господарство Дрогобицької області. Статистичний збірник. – Дрогобич : Дрогобицьке обласне видавництво, 1956. – 114 с.
21. Пастушенко Т. Соціальна адаптація репатріантів у повоєнному радянському суспільстві / Т. Пастушенко / Повоєнна Україна : нариси соціальної історії (друга половина 1940-х – середина 1950-х рр.). У 2-х книгах, 3-х частинах. – Кн. 1, ч. 1–2 / [відп. ред. В. М. Даниленко]. – К. : Інститут історії України НАН України, 2010. – С. 250–272.
22. Першина Т. Формування управлінських кадрів в Західній Україні в 1944 – 1948 рр. : регіональні особливості / Т. Першина // Сторінки воєнної історії України. Збірник наук. статей / НАН України. Ін-т історії України. – К., 2009. – Вип. 12. – С. 299–312.
23. Реабілітовані історією. У двадцяти семи томах. Львівська область. Книга перша. – Львів : Астролябія, 2009. – 768 с.
24. Сеньків М. Західноукраїнське село : насильницька колективізація 40-х років // Україна : культурна спадщина, національна свідомість, державність / М. Сеньків – Львів : Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2000. – С. 488–497.
25. Сеньків М. Західноукраїнське село : насильницька колективізація 40 – поч. 50-х рр. ХХ ст. / М. Сеньків – Львів : Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2002. – 292 с.
26. Сеньків М. Освітня політика радянської влади щодо західноукраїнського селянства (1944 – 1955 рр.) // Проблеми гуманітарних наук : Наукові записки Дрогобицького Державного педагогічного університету імені Івана Франка / М. Сеньків – Дрогобич : Редакційно-видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету ім. Івана Франка , 2007. – С. 66–76.

27. Стародубець Г. Місцеві кадри в управлінських структурах західних областей України в 1944 – 1946 рр. / Г. Стародубець // «Гілея (науковий вісник)»: Збірник наукових праць – К. : ВІР УАН, 2011. – Вип. 45. – С. 62–69.

28. Стародубець Г. Специфіка підбору та підготовки партійних кадрів у західних областях України в 1944 – 1945 рр. / Г. Стародубець // «Гілея (науковий вісник)»: Збірник наукових праць. – К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2011. – Вип. 44 (№2). – С. 169–176.

29. Особливості стилю поведінки партійно-радянської номенклатури західних областей України в умовах повсякдення 1944 – 1945 років / Г. Стародубець // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. – Запоріжжя : ЗНУ, 2013. – Вип. XXXV. – С. 174–178.

30. Терлюк І. Я. Росіяни західних областей України (1944 – 1996 рр.). (Етносоціальне дослідження) / Терлюк І. Я. – Львів : Центр Європи, 1997. – 176 с.

REFERENCES

1. Vronska T. V. Pozasadovi represii chleniv simej uchasnykiv natsionalno-vyzvolnoho rukhu v zakhidnykh oblastiakh Ukrainy (1944 – 1952) / T. V. Vronska ; NAN Ukrainy, In-t istorii Ukrainy. – Kh. : Pravo, 2008. – 263 с.

2. Haliv M. Mizh serpo-molotom i svastykoiu : Drohobych u 1939 – 1944 rr. / M Haliv // Narysy z istorii Drohobycha (vid naidavnishykh chasiv do pochatku KhKhI st.). – Drohobych : Kolo, 2009 – S. 179–219.

3. Hulai V. Kadrova polityka radianskoho rezhymu v zakhidnykh oblastiakh Ukrainy v pershi povoienni roky / V. Hulai // 1939 rik v istorychnii doli Ukrainy i ukraintsv. Materialy Mizhnarodnoi naukovoï konferentsii. Lviv, 23 – 24 veresnia 1999 r. – Lviv : Vydavnychyi tsentr LNU im. I. Franka, 2001. – S. 205–208.

4. Hulai V. Sotsialno-ekonomichni aspekty «radianizatsii» zakhidnykh oblastei Ukrainy (druga polovyna 40-kh – 50-ti roky) / V. Hulai // Naukovi zoshyty istorychnoho fakultetu Lvivskoho natsionalnoho universytetu im. I. Franka. Zbirnyk naukovykh prats. – Lviv : LNU im. I. Franka, 2000. – Vyp. 3. – S. 174–179.

5. Hulai V. Formuvannya sotsialno-profesiinoi struktury naselennia Lvivskoi oblasti (druga polovyna 40-kh – 50-ti roky KhKh st.) / V. Hulai // Naukovi zoshyty istorychnoho fakultetu Lvivskoho natsionalnoho universytetu im. I. Franka. Zbirnyk naukovykh prats. – Lviv : LNU im. I. Franka, 2002. – Vyp. 4. – S. 384–389.

6. DALO– F. P-5002. – Op. 1. – Spr. 90.

7. DALO. – F P-5001.– Op. 2. – Spr. 111.

8. DALO. – F. P-5001. – Op. 1.– Spr. 176.

9. DALO. – F. P-5001 – Op. 10. – Spr. 103.

10. DALO. – F. P-5001. – Op. 10. – Spr. 105

11. DALO. – F. P-5001. – Op. 10 – Spr. 197.

12. Ilnytskyi V. Radianski karalno-represyvni orhany : osoblyvosti formuvannia v Karpatskomu kraï / V. Ilnytskyi // Aktualni pytannia humanitarnykh nauk : mizhvuzivskyi zbirnyk naukovykh prats molodykh vchenykh Drohobyt'skoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka / [redaktory-uporiadnyky V. Ilnytskyi, A. Dushnyi, I. Zymomria]. – Drohobych : Posvit, 2015. – Vyp. 13. – S. 21–45.

13. Kohut P. V. Kolektyvizatsiia v zakhidnoukrainskomu seli / P. V. Kohut – Lviv : LF UADU-Lohos, 2000. – 80 s.

14. Kravchenko B. Sotsialni zminy i natsionalna svidomist v Ukraini XX st. / B. Kravchenko. – K. : Osnovy, 1997. – 423 s.

15. Krupyna V. Osvitno-kulturnyi riven partiinoi nomenklatury URSR (druga polovyna 1940-kh – pochatok 1950-kh rr.) / V. Krupyna // Ukrainskyi istorychnyi zbirnyk. – K. Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy, 2009. – №12. – S. 207–214.

16. Krupyna V. Partiino-derzhavna nomenklatura povoiennoi Ukrainy / V. Krupyna // Povoïenna Ukraina : narysy sotsialnoi istorii (druga polovyna 1940-kh – seredyna 1950-kh rr.). U 2-kh knykh, 3-kh chastynakh. – Kn. 1, ch. 1–2 / [vidp. red. V. M. Danylenko]. – K. : Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy, 2010. – S. 207–214.

17. Kulturne zhyttia v Ukraini. Zakhidni zemli. Dokumenty i materialy. – T. I. 1939 – 1953. – K. : Naukova dumka, 1995. – 748 s.
18. Lutskyi O. Pryborkannia intelihentsii (1939 – 1953) / Reabilitovani istoriieiu. U dvadtsiati semy tomakh. Lvivska oblast. Knyha persha. – Lviv : Astrolibiia, 2009. – S. 581–596.
19. Marchuk V. Ukrainska Hreko-katolytska tserkva v 1946 – 1987 rokakh / V. Marchuk // Ukraina : kulturna spadshchyna, natsionalna svidomist, derzhavnist. – Lviv : In-t ukrainoznavstva im. I. Krypiakevycha NAN Ukrainy, 2000. – S. 550–563.
20. Narodne gospodarstvo Drohobytsoi oblasti. Statystychnyi zbirnyk. – Drohobych : Drohobytse oblasne vydavnytstvo, 1956. – 114 s.
21. Pastushenko T. Sotsialna adaptatsiia repatriantiv u povoiennomu radianskomu suspilstvi / T. Pastushenko / Povoienna Ukraina : narysy sotsialnoi istorii (druga polovyna 1940-kh – seredyna 1950-kh rr.). U 2-kh knykh, 3-kh chastynakh. – Kn. 1, ch. 1–2 / [vidp. red. V. M. Danylenko]. – K. : Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy, 2010. – S. 250–272.
22. Pershyna T. Formuvannia upravlinskykh kadriv v Zakhidnii Ukraini v 1944 – 1948 rr. : rehionalni osoblyvosti / T. Pershyna // Storinky voiennoi istorii Ukrainy. Zbirnyk nauk. statei / NAN Ukrainy. In-t istorii Ukrainy. – K., 2009. – Vyp. 12. – S. 299–312.
23. Reabilitovani istoriieiu. U dvadtsiati semy tomakh. Lvivska oblast. Knyha persha. – Lviv : Astrolibiia, 2009. – 768 s.
24. Senkiv M. Zakhidnoukrainske selo : nasylnytska kolektyvizatsiia 40-kh rokiv // Ukraina : kulturna spadshchyna, natsionalna svidomist, derzhavnist / M. Senkiv – Lviv : In-t ukrainoznavstva im. I. Krypiakevycha NAN Ukrainy, 2000. – S. 488–497.
25. Senkiv M. Zakhidnoukrainske selo : nasylnytska kolektyvizatsiia 40 – poch. 50-kh rr. KhKh st. / M. Senkiv – Lviv : Instytut ukrainoznavstva im. I. Krypiakevycha NAN Ukrainy, 2002. – 292 s.
26. Senkiv M. Osvitnia polityka radianskoï vlady shchodo zakhidnoukrainskoho selianstva (1944 – 1955 rr.) // Problemy humanitarnykh nauk : Naukovi zapysky Drohobytsoho Derzhavnogo pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka / M. Senkiv – Drohobych : Redaktsiino-vydavnychiy viddil Drohobytsoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu im. Ivana Franka, 2007. – S. 66–76.
27. Starodubets H. Mistsevi kadry v upravlinskykh strukturakh zakhidnykh oblastei Ukrainy v 1944 – 1946 rr. / H. Starodubets // «Hileia (naukovy visnyk)» : Zbirnyk naukovykh prats – K. : VIR UAN, 2011. – Vyp. 45. – S. 62–69.
28. Starodubets H. Spetsyfika pidboru ta pidhotovky partiinykh kadriv u zakhidnykh oblastiakh Ukrainy v 1944 – 1945 rr. / H. Starodubets // «Hileia (naukovy visnyk)» : Zbirnyk naukovykh prats. – K. : Vyd-vo NPU im. M. P. Drahomanova, 2011. – Vyp. 44 (№2). – S. 169–176.
29. Osoblyvosti stylu povedinky partiino-radianskoï nomenklatury zakhidnykh oblastei Ukrainy v umovakh povsiakdennia 1944 – 1945 rokiv / H. Starodubets // Naukovi pratsi istorychnoho fakultetu Zaporizkoho natsionalnoho universytetu. – Zaporizhzhia : ZNU, 2013. – Vyp. KhKhKhV. – S. 174–178.
30. Terliuk I. Ya. Rosiiany zakhidnykh oblastei Ukrainy (1944 – 1996 rr.). (Etnosotsialne doslidzhennia) / Terliuk I. Ya. – Lviv : Tsentr Yevropy, 1997. – 176 s.

Статтю подано до редакції 24.02.2016 р.